

Tăng, ni, phật tử Hải Dương (cũ) trong kháng chiến, giải phóng dân tộc, bảo vệ tổ quốc

ISSN: 2734-9195 14:10 15/10/2025

Chính nhờ vào những tấm lòng hy sinh vì Đạo pháp và Dân tộc của quý Hoà thượng, Ni trưởng, Đại đức tăng ni và phật tử Hải Dương đã góp một phần sức mạnh để làm nên toàn thắng của dân tộc, thống nhất non sông vào ngày 30/04/1975.

Tác giả: **Thượng tọa, Ths Thích Thanh Vân (1)**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

I. Bối cảnh lịch sử

Khi nói đến Đạo Phật là người ta thường nghĩ đến một Tôn giáo mang trong mình tính “từ bi hỷ xả” và “vô ngã vị tha”. Tinh thần ấy đã được Đức Phật dạy trong mỗi bài kinh, câu kệ nhằm giúp cho con người tìm đến bến bờ an vui, hạnh phúc, không còn sự đấu tranh phi nghĩa và những điều trái đạo đức trong xã hội. Nối tiếp những lời dạy trên quý ấy, chư vị Tổ sư tiền bối hữu công đã mang trong mình một trọng trách lớn để đi khắp nơi hoằng truyền chính pháp, làm cho giáo pháp của đức Phật lưu truyền tại thế gian.

Các triều đại phong kiến đã tôn xưng Phật giáo là quốc đạo; các vị vua chúa đa phần đã thọ giáo Phật pháp, xin quy y và nhận các bậc Tổ sư làm thầy truyền đạo, sắc phong Quốc sư và lấy giáo lý để trị vì đất nước, sắc chỉ xây dựng chùa chiền khắp nơi từ thành thị cho đến nông thôn, người người mến đạo, nhà nhà đều phát nguyện quy y Tam Bảo.

Mỗi khi sơn hà lâm nguy, chư vị Tổ sư luôn cùng chung tay với các bậc tiên hiền để giữ gìn và bảo vệ đất nước.

Tượng đài "Tiếng Sấm Đường 5" ở Hải Dương (ảnh: Internet)

Vậy nên đất nước có hoà bình thì Phật giáo mới được phát triển, đất nước bị xâm lăng thì Phật giáo vẫn một lòng hộ quốc. Chính vì lẽ đó, Đức Vua-Phật hoàng Trần Nhân Tông đã làm sống dậy tư tưởng Phật pháp luôn đồng hành cùng dân tộc, lấy con người làm căn bản, thống nhất đường lối tu hành cho Tăng Ni, Phật tử vừa phụng đạo, vừa yêu nước. Nối tiếp tư tưởng ấy, chư vị Tổ sư thời cận đại ở xứ Đông (Hải Dương cũ, tức Tp Hải Phòng ngày nay) đã phát huy những giá trị tốt đẹp của Phật giáo Việt Nam luôn đồng hành cùng dân tộc, trong đó không thể không kể đến Cố Trưởng lão Hoà thượng Thích Minh Luân.

II. Tăng ni Hải Dương với phong trào kháng chiến kiến quốc

Hải Dương là vùng đất địa linh nhân kiệt. Với vị thế nằm ở trung tâm đồng bằng sông Hồng, tỉnh Đông xưa chính là phen dậu trấn kinh thành Thăng Long, có tuyến đường 5 huyết mạch, là nơi giao thoa các nền văn hoá, tín ngưỡng để tạo nên diện mạo xứ Đông trở thành nơi trung tâm Văn hoá - Xã hội của cả một vùng. Từ khi bị giặc Pháp xâm lược, đã có biết bao người con ưu tú của đất Hải Dương đã xung phong lên đường tham gia cách mạng bảo vệ Tổ quốc, trong đó cũng có một phần không nhỏ đóng góp của Tăng Ni, Phật tử Hải Dương nhiệt tình tham gia, ủng hộ kháng chiến, bảo vệ Tổ quốc.

Khi đất nước thanh bình, chư vị Tổ sư đã một lòng hướng Phật, với tinh thần hành Bồ tát đạo, đem chân lý giải thoát, giác ngộ để hoá độ quần sinh. Những tướng đất nước được thịnh trị thì giặc Pháp đã đem quân xâm lược, giày xéo lên quê hương, xứ sở. Bằng ý chí đại hùng, đại lực, đại từ bi, và tinh thần yêu quê hương tha thiết, đã có nhiều các bậc Tổ sư xin gác lại kinh kệ, “cởi áo ca sa khoác chiến bào”, hóa thân vào chiến trường, xông pha vào những mặt trận để chống giặc. Còn tại hậu phương, chư vị Tổ sư đã cùng với các cán bộ Việt Minh đào hầm bí mật, nuôi giấu cán bộ tại chùa. Nhiều ngôi chùa trở thành cơ sở cách mạng, ủy ban kháng chiến như chùa Dừa (Diên Khánh Tự) huyện Tứ Kỳ, chùa Bạch Đa huyện Thanh Hà, chùa Đan Tràng huyện Cẩm Giàng và rất nhiều các ngôi chùa trong toàn tỉnh. Hằng ngày, quý Ngài vẫn tụng kinh, niệm Phật cầu nguyện cho quê hương, đi vào thôn xóm để hoá duyên nhưng đằng sau đó là cả một “tinh thần thép”, một ý chí cao độ, hiên ngang đi vào giữa lòng địch để nắm thông tin, rải truyền đơn, lấy tiếng chuông chùa làm tín hiệu hô hào bà con nhân dân, phật tử một lòng theo Đảng, theo cách mạng.

Theo tiếng gọi của non sông, đã có nhiều các quý Hoà thượng tham gia cách mạng, điển hình như Hoà thượng Thích Quang Tượng chùa Yên Ninh, Hoà thượng Thích Thái Hòa chùa Hương Hải, Hoà thượng Thích Minh Luân (1903-2003) chùa Đống Cao, Hoà thượng Thích Nguyên Sinh (1908-1983) chùa Thái Bình, Sư cụ Thích Tâm Duyên chùa Quang Khánh, Sư cụ Thích Tâm Thức chùa Đan Tràng, Hoà thượng Thích Thiện Kỳ (1918- 2001) chùa Duyên Khánh, Hoà thượng Thích Tâm Minh (1910-1997) chùa Ông Đình, Hoà thượng Thích Thanh Hanh (1924-2003) chùa Côn Sơn, Hoà thượng Thích Gia Huệ (1925- 2004) chùa Bạch Hào, Ni trưởng Thích Đàm Mẫn chùa Đỗ Hạ, Ni trưởng Thích Đàm Quy chùa Vĩnh Ứng, Ni trưởng Thích Đàm Thảo chùa Sùng Phúc,...cùng đông đảo các Tăng Ni, phật tử.

Năm 1947, trên cương vị là chủ tịch Hội Phật giáo cứu quốc huyện Gia Lộc, hưởng ứng lời kêu gọi của Hồ chủ tịch “*Toàn quốc kháng chiến*”, Hoà thượng Thích Minh Luân đã vận động hai đệ tử là Sư bác Thích Nguyên Huy tham gia chiến dịch Điện Biên Phủ và làm y tá; Sư bác Thích Nguyên Quảng hoạt động cách mạng và đã hy sinh. Tại thời điểm này, Đệ tứ chiến khu Bắc Mã Đông Triều ra đời, Hoà thượng Thích Thanh Hanh, Ni trưởng Thích Đàm Quy đã làm lễ xả y, lên đường nhập ngũ, tham gia vào tổ chức này. Hoà thượng Thích Thiện Kỳ tham gia ban cứu tế chi hội Phật giáo Tứ Kỳ và bị địch bắt trong khi làm công tác vận động quần chúng ủng hộ kháng chiến. Noi theo tấm gương của quý Ngài, đã có rất nhiều vị Tăng Ni tham gia vào phong trào đoàn thể như Mặt trận Việt Minh, Mặt trận Liên Việt, Du kích địa phương, Thanh niên xung phong, hội Phụ nữ... Nhiều vị Tăng Ni khi bị địch bắt, nhất quyết không khai nơi giấu cán bộ, bộ đội. Chúng đã dùng rất nhiều những cực hình, nhục hình để tra khảo

nhằm làm thụt lùi ý chí chiến đấu của quý Ngài. Với tấm lòng yêu nước nồng nàn và vững tâm trên con đường tu tập, các Ngài chỉ im lặng. Do không lấy được lời khai nên chúng đã xử tử rất nhiều Tăng Ni, phật tử như Sư cụ Thông Trúc chùa Đống Cao, sư cụ Đàm Niệm chùa An Tân (Gia Lộc), sư cụ Thích Thanh Thái chùa Sùng Phúc (Thanh Hà), sư cụ Giám Hải chùa Vạn Phúc (Ninh Giang). Mặc dù thực dân Pháp đã làm những việc làm tàn ác nhưng tinh thần quả cảm, quyết tâm theo con đường cách mạng của quý Ngài vẫn không bị lung lay.

Do chiến tranh kéo dài, đời sống còn khó khăn, kinh phí để phục vụ kháng chiến còn ít, có rất nhiều các Tăng Ni đã vận động nhân dân, phật tử ở các địa phương hiến rất nhiều như chuông, khánh và các đồ tự khí để đúc đạn, nhiều ngôi chùa nằm trên tuyến đường 5 đều là cơ sở kháng chiến và là điểm trung chuyển chiến lược trong hai cuộc kháng chiến trường kỳ; nhiều ngôi chùa là cơ sở hoạt động của Việt Minh, tập kết vũ khí quân sự. Khi giặc phát hiện, nhiều ngôi chùa đã tạm thời tháo dỡ để tránh bị giặc chiếm đóng; tham gia “Tuần lễ vàng” để ủng hộ cách mạng.

III. Tăng ni Phật giáo Hải Dương xây dựng phong trào phụng đạo yêu nước trong thời bình

Sau hòa bình lập lại, đến thập kỷ 60, khi đế quốc Mỹ đổ bộ vào miền Nam, sau đó leo thang bắn phá miền Bắc, các Ngài lại vận động đồng bào phật tử, nhân sĩ trí thức một lòng theo Đảng, thực hiện con đường cách mạng, quyết tâm đánh thắng giặc Mỹ, tạo thêm nguồn sức mạnh để làm nên một trận “Điện Biên Phủ trên không” chấn động thế giới. Cùng với đó, các Ngài đã vận động Tăng Ni, phật tử ủng hộ, giúp đỡ nhân dân ở những nơi bị thiệt hại do bom mìn gây ra như Hà Nội, Hải Phòng...Nhiều ngôi chùa lại trở thành nơi tập kết, nuôi dưỡng cán bộ, bộ đội miền Nam ra Bắc, nơi sơ tán của các cơ quan, ủy ban hành chính và mặt trận cũng như các tổ chức, đoàn thể.

(Ảnh: Internet)

Hưởng ứng phong trào xây dựng XHCN ở miền Bắc, nhiều tăng ni tự nguyện hiến ruộng chùa vào hợp tác xã và trực tiếp tham gia vào đội sản xuất nông nghiệp với phong trào “Ba đảm đang”, tham gia các lớp “Bình dân học vụ”; thành lập lớp dạy chữ cho trẻ em, nuôi dưỡng các cháu mồ côi, cứu mạng những hoàn cảnh khó khăn, tạo nhiều công ăn việc làm cho nhân dân phục hồi kinh tế.

Mặc dù trong chiến tranh gian khổ, ném mìn, bom gai nhưng các Ngài vẫn giữ vững đạo tâm kiên cố, tận tụy với Đạo pháp và Dân tộc. Chư vị Hoà thượng trong tỉnh đã cử Hoà thượng Thích Minh Luân trụ trì Tổ đình Đống Cao, xã Tân Hưng huyện Gia Lộc viết diếu văn và cùng các Tăng Ni Phật tử tổ chức lễ cầu siêu Hoà thượng Thích Quảng Đức tự thiêu trong pháp nạn năm 1963 và truy tiến các Anh hùng Liệt sỹ, Tăng Ni Phật tử, nhân dân tử nạn trong kháng chiến.

Năm 1965, khi Hải Dương được vinh dự đón Bác Hồ về thăm chùa Côn Sơn. Tại đó, Bác Hồ đã có lời thăm hỏi ân cần đến các Tăng Ni, Phật tử, Bác mong muốn xây dựng Chùa Côn Sơn sẽ trở thành một ngôi tùng lâm của Phật giáo tỉnh nhà. Từ đó, các Ngài đã chung tay xây dựng để dựng chùa, tạo cảnh quan để đón nhân dân Phật tử, du khách thập phương về chiêm bái. Năm 2025, vừa tròn kỷ niệm 60 năm Bác Hồ về thăm Côn Sơn, nhớ lại lời dạy năm xưa của Người, quần thể Di tích Côn Sơn-Kiếp Bạc đã sánh cùng Yên Tử, Vĩnh Nghiêm trở thành Di sản văn hóa Thế giới.

IV. Kết luận

Với những công hạnh ấy, đã có rất nhiều quý Hoà thượng, Ni trưởng, Đại đức Tăng Ni đã được trao tặng bằng huân huy chương kháng chiến, những phần thưởng cao quý của Đảng, Nhà nước, truy tặng Bằng Tổ quốc ghi công đối với các Tăng Ni, Phật tử hy sinh trong kháng chiến.

Mặc dù chiến tranh đã đi qua, nhưng những vết thương để lại vẫn còn in sâu trong tâm khảm của biết bao thế hệ người Việt Nam nói chung và những người con Hải Dương nói riêng. Chính nhờ vào những tấm lòng hy sinh vì Đạo pháp và Dân tộc của quý Hoà thượng, Ni trưởng, Đại đức tăng ni và Phật tử Hải Dương đã góp một phần sức mạnh để làm nên toàn thắng của dân tộc, thống nhất non sông vào ngày 30/04/1975. Mặc dù xuất gia tu hành nhưng các Ngài vẫn không quên trách nhiệm của người con đất Việt đối với Tổ quốc. Bởi chỉ khi đất nước hoà bình, thì Phật giáo mới phát triển trong lòng nhân sinh.

Những sự đóng góp ấy đã làm nên một trang sử vẻ vang trong lịch sử đấu tranh giành độc lập của dân tộc Việt Nam nói chung và tỉnh Hải Dương nói riêng theo truyền thống 2.000 năm Phật giáo đồng hành cùng dân tộc.

Tác giả: **Thượng toạ, Thạc sỹ Thích Thanh Vân**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

Chú thích:

1) Ủy viên HĐTS, Phó ban Nghi lễ TW GHPGVN, Phó Trưởng ban Thường trực BTS GHPGVN Tp Hải Phòng.

Tài liệu tham khảo:

1] Thích Đồng Bổn (2017), *Tiểu sử danh tăng Việt Nam thế kỷ XX, Tập 3*, Viện Nghiên Cứu Phật Học Việt Nam, Tp. Hồ Chí Minh.

2] Nguyễn Đại Đồng-Thích Quảng Tiếp (2015), *Phật giáo Hải Dương những chặng đường*, nxb. Tôn Giáo, Tp. Hà Nội.

3] Thích Thanh Vân (2015), *Hòa thượng Thích Minh Luân, bậc danh tăng của thế kỷ XX*, nxb. Tôn Giáo, Tp. Hà Nội.

4] Thích Thanh Vân (2018), *Đống Cao thánh tổ chư khoa, cúng tôn sư khoa*, (Đệ tam pháp chủ Phổ Tuệ Thượng nhân diệu soạn), lưu hành nội bộ.

5] Giáo hội Phật giáo Việt Nam tỉnh Hải Dương (2016), *Tài liệu kỷ niệm 35 năm thành lập giáo hội Phật giáo tỉnh Hải Dương*, lưu hành nội bộ.